„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Бирлија у лобарској улици.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 141. У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 18. СЕПТЕМБРА 1891. ГОДИНА XXVI

ГЛАВНИ УРЕДНИК: СТЕВАН ЈОВИЋ. | ВЛАСНИК: СЛАВКО СВЕТ. МИЛЕТИЋ. | ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АНДРИЈА ПЛАВШИЋ.

КРАЉЕВИЦА.

Лицем на Малу Госпојину о. г. био је на гробовима зајечарских мученика из судбоносне по Србију године 1883. на Краљевици збор српске народне радикалне странке у Србији. Радикалној странци у Србији припада данас надмоћна и огромна већина народа. Та већина народа српског била је кадра, да покрај свију притисака својих начелни противника, крај свију ујдурама разноврсних непријатеља Србије и народа савлада све препреке које јој стајаху на путу и да кормило управе државне прихвати у своје руке. Много и много имала је да претрпи радикална странка за сво време оно, док се борила у редовима опозиције против оних самовољних силника и власника, којима беше стало једино до власти и силе, а за Србију и њено благостање не марише. Не жалише власници ти, оличени у две политичке странке у Србији, либералној и напредњачкој, ни труда ни трошка, само да се одрже у власти. Не бираху они средстава, којима ће очувати своје себичне интересе. Сва средства беху употребљивана, да се скрха опозиција, да се народ српски у Србији укроти и да постане модерним робом самовољних господара. Злосретна ера те владавине, којој знамења беху тавница, синџир, колац и конопац није се задовољила тим оруђима средњевековне шпањолске инквизиције. Да би се у историју јадног и измученог народа српског уписао још један прљави и мрачан лист, мораде се ера власничка у последњем деценијуму оличити у — Краљевици.

И Краљевица је заиста тужан сведок обести и силе напредњачке, али уједно чврст и непоколебив, доказ, који ће умети вековима казивати свему свету јасно и чисто, да у српском народу уме бити политичка свест тако развијена, да се нашло у њему синова, који не жалише ни главе своје заложити, ни скупоцене крви пролити, да очувају уставну слободу народу свом — (потомству тога народа). Краљевица, колико је тужна, толико је и карактеристична. Казује нам она најжешћу обест, силу, али и пад најгорих власника, каквих је икад Србија доживела — напредњака, али нам она казује дивну свест те победе, коју је одржао народ над власницима. Победа народна оличена је у данашњој влади српској. Краљевички гробови су уништили и сатрли све остале странке у Србији, а крв оних мученика, који почивају вечни санак тамо, утрла је пута правој народној влади, да на челу државе српске заступа искрену и истиниту вољу народа српског тамо с оне стране Саве и Дунава.

Мучна и тешка борба беше она, коју морадоше радикали водити за дуго година са својим противницима. И кроника те странке имаће да у своје време забележи много што-шта, што се није десило у уставној борби ни у једној образованој земљи ни једној политичкој странци, а што се десило српским радикалима.

Радикална странка је најмлађа по постанку свом према осталим странкама у Србији. Пре четвртину века једва да се знало за њу у Србији. Тек касније кад је рад и начело пок. Светозара Марковића почело обухватати све јачег и већег простора, пукло је противницима радикалних начела пред очима. Стари мрачњаци видеше, да за њих има опасности у том новом покрету, ком на челу стојаше Светозар Марковић, а после смрти његове пријатељи му начелни, испуњени жарким одушевљењем за интензиван рад и пуни пожртвовања за идеју своју. И мрачњаци почеше ровити из почетка тајно, а по том сасвим отворено и јавно против тих нових, који ће по њиховом мишљењу упропастити Србију, а у ствари се бојаху осуде народне, кога својим нетактичним радом уједоше за срце.

Но сва борба, сви труди противника радикалне странке би узалудна. Напредни основ, на коме почива суштина радикализма, мораде задобити превласт над застарелим и изанђалим принципима отрцана либерализма и макијавелизма. Радикална странка је расла и снажила се постепено. Ми се живо сећамо како је у народној скупштини после другог српско-турског рата било тек неколико првака радикалних. Већ после неколико година сачињаваху радикали у скупштини народној знатну већину док најпосле није радикална странка повела за собом мал' те не цео народ српски. Постала му тако рећи јединим заступником у највишем форуму једне земље — у скупштини народној, а мало по том задобила и врховну управу у земљи.

Али много, врло много претурила је та странка преко главе, док није дошла дотле, да може примити у своје руке владавину над земљом, да може по свом најбољем знању и умењу руководити судбу народну. Ко би набројао имена оних људи, који изгинуше по тавницама за своју идеју? Ко би нам умео казати оне, који по тавницама и емиграцијама изгубише здравље своје? Али то све није смело ни са правог правца свело радикалну странку у Србији, чији се прваци и виђенији чланови заносише том лепом и племенитом идејом, да Србија ваља покрај политичке независности да постане и уставно најслободоумнијом земљом у Европи. Од те своје идеје не одустадоше — осим неколицине — радикали ни у најтежим часовима, које је странка морала да претрпи. Али само њена ваљана организација и гвоздена дисциплина у тој уставној војсци кадра је била да јуначки одбије све нападаје управљене на њу. И кад противници радикалне странке видеше, да јој не могу досадити, латише се крајњег средства. Наперише у братске груди убојно оружје и отворише мрачне гробове на Краљевици. Али краљевички гробови осветише се љуто својим гробарима. Проливена невина братска крв тражила је освете. И народ српски је осветио Краљевицу. Она је зар решила судбу напредњака, а наскоро по том завршише политичку акцију своју и либерали. Обе те странке, које годинама жарише и палише по Србији постадоше немогуће. Пад њихов пожурио је измену устава а на покон томе и давно очекивану абдикацију краља Милана. Све те прилике још већма очеличише радикалну странку и доведоше је најпосле на крму државну.

Кад су прваци радикалне странке примили владу, нашли су земљу по готову у сваком погледу запарложену и упропашћену. Унутарња управа у земљи запуштена, спољашња политика се беше косила са интересима народа и земље, о државним финансијама и осталим гранама државног живота и да не говоримо. Радикални режим примио је на се сав тај посао. Њему беше суђено, да поради на том, да се Аугијева штала — њој зар личаше Србија пре неколико година — што пре почисти. И влада радикална у договору и дослуху са странком, са народом прегнула беше да тај посао што пре и изврши. Мучан је посао био то, али за то видимо, да се данашње стање у Србији сасвим изменило према стању некадашњем. Истина је, да још много што шта чека, истина је, да ваља много што шта још да се уради и сврши, али прилике су данас такове, да се на један мах не да покрај најбоље воље све урадити.

Да је у Србији од пре све текло природним током, тада би се морало данашњој владавини српској уписати много што шта у грех. Али кад ми загледамо у историју уставног живота у Србији, проучимо све омашке и погрешке пређашњих владавина, морамо признати данашњој влади српској, да јој је успело да многу погрешку пређашњу исправи, да много што шта доведе у природан колосек.

Противници радикалне странке мишљаху, е ће сад радикални прваци, који дођоше на владу морати проиграти досадање поверење у народу. Компромитоваће прво себе а по том и странку, те ће морати одступити и поново начинити места некадањим власницима Србије. Опозициона штампа у Србији умела је веома безобзирним начином да створи у понеким политичким круговима мишљење да је сада у Србији окренуло све тумбе. Спољна, данашњем режиму српском противна штампа радосно је прихватила ту несретну и жалосну мисао и тактику српске опозиције данашње. Чивуцко, протусрпско и неславенско новинарство умело је безобзирним махинацијама својим, да претстави страном свету Србију као неко грдило. Као кривце том грдилу обележише ти вајни противници данашњег стања у Србији радикалну владу на посе, а присталице те владе — радикалну странку — у опште. Непрестано се тврдило и доказивало, да је положај данашње владе у Србији пољуљан, да је радикална странка неспособна и немоћна. Но последња народна скупштина, окружне скупштине и најпосле прогонство краљице Наталије показаше, да је радикална странка у Србији свесна свог положаја и позива. Знамо, шта се писало у противничкој штампи пре и после народне скупштине. Знамо, да су противници радикалне странке употребили краљицу Наталију као оруђе својих гадних намера, не би ли њеним компромитовањем, компромитовали и радикалну странку. Радикална странка и влада данашња морадоше да затризу зуби-

ЛИСТАК.

ПИСМО ИЗ КУПАТИЛА.

Салцбад, у августу 1891.

Сезона купатила приближује се своме крају, али зато су купатила још пуна. Није то тамо само у Салцбаду, већ и у свима илицама. Овога лета могу се сва купатила подичити великим бројем посетилаца, не изузимајући ту ни купатила у Србији, која истина нису тако уређена као ова на западу, али су често много лековитија но ова са лепим парковима, водоскоцима, удобностима и др.

Салцбад је у главноме сличан бањама у Србији, сличан је у толико што је збиља лековит, као и српски Врњци, Брестовачка Врањска и Чибарска бања, кисела Вода, Смрдан бара и др. а разликује се од њих тиме, што уз своју лековитост има и пужне удобности, без којих би лечење морало рамљати.

Салцбад је чисто женско купатило, његова слано-горка природна вода, која вас подсећа на морску, лечи само женске болести, зато ће те овде само женске видети. Мушки су овде праве „беле вране“, па и то што их има и то је ту забаве ради и са својим женама. Осим мога мужа има их таман толико колико на једној руци прстију. Не каже бадава мој муж да је овде „женско царство“!

Ну, варате се ако мислите да су све силне женскиње које су овде, дошле лечења ради. Има их пуних, здравих као дрен, које су само забаве ради дошле, да „овде у ладовини“ — како веле — „отамају топло лето“, које је — као што знамо ове — године свачега пре имало, само топлоте — не. (Ми, богме, у Н. Саду имадосмо топлоте и сувише! Прим. уред. „Заст.“)

Ја у опште делим посетиоце свих илица у две групе. Једна је састављена из оних које су збиља болесни и који долазе у бању да нађу лека својој бољетици, а друга је из оних, којима је препун џеп, те долазе у бању из прашњавих села и загушљивих вароши да у њој проведу лето, да се надишу свежа ваздуха и да оду са празним џепом кући.

На први поглед изгледа, да је посао ових последњих много пријатнији и да им они из прве групе могу позавидети, ну ипак већег уживања, мислим, не може бити ну кад они из прве групе, болесни, слаби, изболовани нађу у илици лека, те после довршена лечења пођу кући здрави, снажни, свежи. Таког уживања, тог осећаја неће они из друге групе никад имати и ноћи у купатилу. То им ја јемчим.

*

Салцбад је на по сата иза Будима, на такозваном Келеновом пољу (Kelen-Főld), у једном малом шумарку, који је претворен у леп парк. Земљиште, иначе равница, је препуно силним изворима слано-горке воде, од којих главни и највећи извор („Јелисавете краљице“) даје воду за купање, а из осталих извора (Хуњадијев, Деаков, Ескулапов, Св. Стевана и т. д.) пуне се боце, које под именом „будимске воде“ имају купаца по целом свету, а највећег купца у Америци куда се вагонима шаљу под енглеским именом „Hungarian bitter Watter“. („Мађарска горка вода“). Власник ове купке и тих извора Х. Матони више је ћарио са њима, но да је пронашао мајдан злата, јер су му ови извори и извор у Гисхиблу, који је такође његов, донели — милијоне.

У овом купатилу врши се у првом реду „Bade-cur“ (купање) а „Trink-cur“ (пијење воде) тек узгредно. У купци има 70 соба за становање, лепа рестаурација, конверсациона сала и до 40 соба за купање.

Гости су већина Мађарице, Немице, Чивуткиње и по која Српкиња, Румункиња а има и по једна Францускиња и Американка.

Овде је вредно да споменем како је ово купатило постало. Постанак његов је из најновијег времена. Још пре 15 година земљиште на коме је Салцбад беше својина једног Немца сељака, који није сањао колико блага лежи у оној слано-горкој води, коју је он пошто се свикао на њу, стално употребљавао за пијаћу воду. Први власник ове купке пролазио је поред салаша тога Немца, те ожеднив заискао од њега воде да пије. Упао му је у очи чудан вкус а и дејство исте воде, те је по други пут дошао и узео читаву боцу те воде, коју је после анализирао. Анализа показа велику вредност воде, те он за багателу (800 фор.) купи цело ово земљиште од сељака, па га, после неколико година, прода за 100,000 фор. садањем власнику Х. Матонију. Сада ова купка и извори вреде необично много, јер из њих Матони извлачи грдан новац.

*

По подне када се сунце клони своме заласку, онда је мени у Салцбургу најлепше. Са балкона Матонијеве виле, у којој станујемо очи имају шта да виде. Изглед је диван.

Тамо десно, сунце залази за будимска брда, која су засејана многим вилама, те изгледају као варош од вила. Швабенберг са његових безброј вила, издигао се као какав џин над осталим врховима, који као да су устукнули пред његовом величином и лепотом. Келеново брдо са његовим седластим врхом, промонторска брда начичкана са фабричким димњацима улепшавају перепективу. Тамо преко Дунава задимила се Пешта од дима из силних фабрика, те се поглед дуго не заустављa на њој, већ се окреће Будиму, од кога се види само Герзељез а на њему Цитадела, којој се већ спрема погреб, јер ће се рушити и будимске стене, које много памте и око којих се потоком лила многа крв, а српска понајвише.

Гледајући тако будимску околину моје се интересовање за прошлост њену све више буди и мој муж не може доста да ми се наодговара и наприча. Тада се удубим сасвим у прошлост ових предела, мислима се кренем у оно доба, кад је овде било све српско, те чисто гледам како на будимском табану шеће Монастерлија са својим храбрим делијама или како српски соколови гоне на буљуке Турке те бесни Герзелез-алија на коњу слети са будимског виса у Дунав, где се скрха заједно са својим хатом, услед чега се и сада овај вис зове Герзелез.

Српско је било некад, а сад?...

Јава је тако грозна!

Милица Ив.

ма и у тај коштуњац да претуре покрај свију својих иних невоља и жалосни 6. мај. Кад се видело у табору противничком, да ту „проклету радикалију“ није кадро лукаво подметање да сруши, тада се употребило друго нешто. Почело се причати и казивати, да је радикална странка поцепана и да само ауторитет појединих популарнијих првака те странке одржава странку у целини. Подвале те беху тако вешто удешене, да се и многи озбиљнији пријатељ радикалне странке морао и нехотице забринути за опстанак те странке у Србији.

Али зајечарски збор, који беше на гробовима краљевичких мученика потукао је до ноге противнике српског радикализма и охрабрио забринуте му пријатеље на страни. На збору том је народ српски проговорио на уста многобројних изасланика својих, па је показао да најновији модерни принцип у Европи — радикализам, може у Србији да напредује. Народ српски показао је, да је дорастао радикализму. Зајечарски збор је показао, да народ српски — заступљен радикалном странком — уме озбиљно и зрело да мисли о свом положају. Одлуке, донесене на догледу Краљевице, казују нам, да је прекосавским радикалима врло много стало до тога, да се трговачки односи Србије према суседним државама удесе тако, како неће сметати интересима српске државе. Казује нам, да српски радикали хоће да живе са спољним суседима својим у споразуму, али да се за то Србија не мора понизити ни пред јачим ни пред слабијим од себе. Казује нам даље, да су српски радикали вољни и орни, да прегну свим силама својим, да пораде на том, да се оним „белим робовима“ тамо у Маћедонији и Старој Србији, који на срамоту образованој Европи и цивилизацији XIX. века трају своје дане под тешким јармом обести и самоволе нехришћанске, олакша стање и положај тих људи.

Све ове одлуке, које је донео радикални збор у Зајечару, односе се мање више на питања унутарње и спољашње политике у Србији. Оне нам обележавају становиште, које мисли заступати радикална странка у свом политичком раду. Но четврта одлука тога збора, којом је решено, да се на гробовима краљевичких мученика подигне споменик, казује нам сасвим нешто друго. Краљевица ће свагда остати тужан спомен обести и зверске самоволе противника радикализма. Она ће бити видљиви доказ и сведок, шта уму да поднесу и претрпе радикали, кад се тиче начела, кад се тиче идеје. А казиваће она и савременицима а и потомству, да српски радикали никад не заборављају оних својих пријатеља, који у најтежим часима, кад се ломило око тога, да ли ће радикализам у Српству победити или пасти, не жалише главе своје заложити за племенито начело своје. И Краљевички споменик биће видљиви знак, да Србин уме одавати пошту, да се уме сећати својих бораца и јунака не само на бојном него и на пољу политичког рада.

И радикалној странци у Српству морају свагда лебдети пред очима сени краљевичких мученика. А противници радикализма, не само у Српству него у целом свету морају се поклонити пред оним људима, у чијем се колу нашло бораца са толико пожртвовања и самопрегоревања, да не жалише и крви своје пролити само да утру пута напретку и победи својих начела, а то значи много, врло много...

Павле.

Нови Сад, 17. септембра.

На питање са више страна, за што су наши једномишљеници у тако малом броју заступљени били на овогодишњој главној скупштини „Матице Српске“, и за што толики угледни чланови, који су иначе бивали присутни, сада изосташе, имамо ово да објаснимо. Као што је познато, лане су при крају главне скупштине наши присутни једномишљеници иступили из главне скупштине због нетактичног, невештог и увредљивог држања председника, који их је учинио бесправнима, реч одузимао, прекидао их и вређао, а тако исто и због изазивајућег држања већине, која је повлађивала у свима незаконитостима председнику, лане исто као и ове године, те су до крајности увређени и огорчени били и не могоше више подносити гажење устава и правила, а такође ни вечита изазивања.

Конзеквенција је искала, да се ти чланови за трајања те скупштинске периоде више и не врате, с друге је пак стране сада на дневном реду био ванредно важан предлог о промени статута, те да се не би кад год тако тумачити могло, да смо ми ћутке пристали на те промене, то су само неки новосадски чланови могли учествовати и неки нови чланови, који нису иступили били, да би бар обележили наше становиште, што је и учињено. — За будућност више ништа не смета ни изосталим члановима, да присуствују и учествују у дебати, пошто је сада настала нова периода, ма да су скоро све старе личности поново изабране. — Но како је примљени — али још не потврђени па тако и не важећи — предлог за измену самовољно донешен и незаконито примљен те је окрњио најкардиналнија права главне скупштине и појединих чланова, то ће после ступања у живот тих промена устава, наши једномишљеници коначно обележити своје становиште: да ли под таким околностима и даље да врше своја чланска права или да их се до промењених прилика одреку.

* * *

Београдска „Српска Независност“ доноси у бр. 106. под натписом „Војводина“ ово:

„Сви српски кругови у Војводини желе, да се сабор што пре састане. Оностранa српска народна либерална странка тежи за тим да споразумом са свима меродавним факторима издејствује у садашњим тешким временима што више добра за српску цркву и школу. Њу у томе руководи и искуство од прошлих година. Било је подесних момената, када се компромисом могло много постићи, ну то је одбачено и општа ствар је грдно оштећена. Пркос и на једној и на другој страни није никоме донео користи, већ само штете. Зато либерална странка данас тежи у првоме реду за тим, да ради споразумно са патријархом Ђорђем Бранковићем, јер је уверена, да није то задатак оностраних српских родољуба, да по што по то воде борбу против патријарха и целе хијерархије, што иде у прилог само трећему. Но оностранa тако звана „радикална странка“ не мисли тако. Услед растројства у тој странци (?!) нарочито после катастрофа у Новоме Саду, а специјално у редакцији „Заставе“ где су неписмени људи одржали победу над писменима опазили су „радикални“ прваци, да популарност њихове странке у народу јако опада? С тога изабраше опет старо изањало средство, да мало подгреју своју популарност: борбу по што по то против патријарха и „издајника“ око „Браника“!! Њима, као и нашим радикалцима, није стало до опште народне ствари, ма да су им пуна уста тога, већ до партиских интевеса. Нека само радикалско дрвеће расте до неба, па ма цело Српство пропало! Ћорава су то посла, а права је иронија, кад се дојучерашњи „православни Хрвати“ á la Јовић толико напињу, да називају приповнате и најзаслужније људе у оностраном Српству издајницима! Ми би тим „пришелцима“ (!) саветовали, да се окану ћорава посла, јер им и ово последње очајничко средство заиста неће упалити.“

Рекли би, да је „Браникова“ кураж здраво малаксала, кад се он мора да сакрива за леђа „Српске Независности“ да малчице уштине нашег главног уредника. Да ми не знамо ко је и каква је „Српска Независност“ (која си је заслужено добавила епитет „неписмености“), ми бисмо се чудили, да она уступа у својим ступцима места „Бранику“, који ју је ту не давно грдио, а хвалио њену тек ове недеље рођену сестру „Српску Заставу“. Али „племените душе“ нађу се увек, па тако се опет нађоше и „Браник“ и „Српска Независност“.

Тај јуначки браниклија, који се сад јавља у ступцима „Српске Независности“, јадикује, како се у своје време компромисом могло много постићи — ну то је одбачено и општа ствар је много оштећена“. Сад је питање, која је то општа ствар — да ли браниковачка? Ми не држимо, да је тако. „Браниковац“ остаје увек „Браниковац“, па је таки био и под Германом. Та, људи божји, зар ви мислите да смо ми тако кратке памети, да смо заборавили, шта је онда било? Ви сте Герману, као бајаги, правили најекстремнију опозицију — где? — у сабору, у „Бранику“. А у саборском одбору? Ви сте лепо и мирно с њим године и године седили, па вас није заболела ни глава. Ви сте год. 1886. инсценирали комедију са иступањем из сабора — односно отишли сте кући, по свој прилици само за то, да избегнете оданде, где би се морали једном озбиљно сукобити и својски ухватити у коштац с Германом. А хтедосте ли напустити фишкалат народних фондова? Јок вала! Та ви сте знали на највећем жару летњег сунца да стојите чак и гологлави пред Германом, па — метанисасте! Је ли, није ли то истина?

Но, онда сте били донекле куражни — јер имадосте саборски одбор у својим рукама, а данас где смо и ми припомогли да то више није — но, данас, пало вам је срце у гаће. Данас имате патријарха, „с којим би се могло радити“, данас хоћете да радите споразумно с патријархом Бранковићем а зашто? јер је фишкалат народних фондова у опасности ако само чмргнете; јер вам је дао 50.000 фор. у ваш „Централни кредитни завод“, јер је ваш „Браник“ постао „дворски“ орган и добивате новце за „стечаје“; јер вам Бранковић оставља власт у епархијском административном одбору и јер је дозволео да останете потпредседници епар. скупштине. Мудар је Бранковић; познаје вас он као и ми, али он мисли да ће своје власничке смерове постићи вашом помоћи — — али се у томе љуто вара! Ви ћете њему одмах окренути леђа, чим вам се пружи прилика, да начините бољи „Geschäft“. На видику је Емилијан Радић, то ће вам бити нова звезда!

Оно што говорите: да су неки не писмени истиснули писмене — просто је смешно. Нити су не писмени истиснули писмене, нити писмени не писмене. Ту се ви љуто варате. У нашој странци су односи, који су увек били — а имаћете прилике, да се о томе згодном приликом осведочите.

Што говорите да је Јовић до недавна био „православни Хрват“ то би требали да докажете јер само пиљарице тврде у свом гњеву нешто што доказати не могу; но да то можете и да докажете, пак? Доказали би, да је Србин и ако доцкан увидео да је на кривом путу па се повратио на прави. А ви? Ви давна већ идете рђавим путем па и ако то и сами увиђате, држите се најупорније тога рђавог пута.

Она примедба о Јовићеву „пришелству“ показује најбоље како вам је покварено срце, како вам је покварена душа. По тој примедби упознаће вас најбоље Срби из Хрватске и Славоније — ко сте. Јовић се родио и обсегу српске митрополије карловачке а у владичанству гор. карловачком, па ма у које место у обсегу те митрополије он дошао — није он „пришелац.“ Он може доказати, да су његови стари на стотине године у назад били прави чисти Срби — а може ли то да докаже н. пр. господин Михајло др. Полит-Десанчић?

Не чините се смешним, људи! Кад већ хоћете да нападате, нападајте отвореним визиром и — разумно.

* * *

Земунско „Ново Време“ доноси у бр. 74. ову нотицу.

Чудновата вест „Нар. Дневн.“ од 11. о. м. доноси ову белешку: „Са највећом резервом (тобож! Прим. уред. „Заст.“) бележимо овде једну новост, коју чисто не можемо да верујемо, и ако долази из кругова, који немају обичај да протурују лажне вести. Из радикалних кругова (?) чује се, да се прошле недеље бавио овде г. Сима Вишонтаји, адвокат из Угарске и браниоц Јаше Томића, и да је хонорар за заступање убијце Мише Димитријевића примио из српског диспозиционог фонда. Врло бисмо се радовали, кад се та чудновата вест не би обистинила (језујите! Прим. уред. „Заст.“), јер српски диспозициони фонд ваљада није за то ту, да се из њега наплаћује браналац убијце једног честитог Србина, родољуба и књижевника, као што беше пок. Миша Димитријевић. У осталом код нас је данас све могуће.“

Поквареност надри-либерала србијанских најбоље се може упознати из ове белешке. Имају прилике и Мађари да то сад увиде. А колико веће гњушање мора да произведе „Ново Време“ о којему ту недавно један наш дописник из Земуна рече: да је „новинарска крпа“ и „орган земунских пиљарица“ а ми то нехтедосмо штампати из новинарске — пристојности! Жалосно да има и таких Срба!!

Поглед по свету.

— Након дуге мртве сезоне почиње да се наш политички живот мало по мало буди. Као што нам је јуче брзојавно јављено држао је у Јазберењу гроф Апоњи подужи говор у којем је навестио владу, да ће ју енергичније нападати. У Великом Варадину приређују Коломану Тиси банкет, где ће он да говори о политичком положају Угарске од онога времена кад је он отступио са столице министра-председника. Иранци говориће у Бекешу, да исвести како ће за будуће да се држи крајња левица а исто ће да учини и Полоњи, који је у ту цел сазвао своје бираче.

— У месецу децембру ове године састаће се синод обих протестантских цркава у Угарској. Гроф Људевит Тиса, који је врховни куратор реформисане цркве у дунавском дистрикту говорио је 14. о м. у конвенту речене цркве па је изјавио, да му је врло мило што ће се ти синоди састати у исто време и на истом месту, па ће то још јаче да утврди братство између обих конфесија и биће тако прилике, да се лакше изравнају питања која би евентуално том приликом међу њима настати могла. Жели, да се том згодом свечано прослави стогодишњица, када је у живот ступио законски чланак XXVI. од год. 1791. Он се нада да синод неће хтети да се упусти у расправе, које би могле да изазову приговор од стране осталих конфесија које у земљи живе.

Нама се чини, да ће ти синоди — по свему што се знаде о разлозима зашто се састају — изазвати немир међу самим својима вернима. Протестанти Угарске неком особитом пасијом говоре увек о неком „панславизму“, који треба да се протера у буџак, да не смета црквеном миру и напретку отаџбине, а та вика смера само на то, да се савршено притисне словачки елеменат и да се створи необориви основ, како да се тај елеменат чим брже и лакше помађари. Да ли ће то ти синоди постићи — видећемо. Ми неверујемо; прошла су времена где се могло с народима да поступа као с неком марвом.

— „N. Fr. Presse“ доноси вест, да су стигле у Бесарабију поново две козачке регименте. Руска војена сила која је концентрисана крај реке Прута да износи најмање какових 100.000 људи Како јављају из горње Молдавије руске чете с оне стране Прута изводе ноћне маршове и маневре уз електрично осветлење, а по дану се вежбају у пуцању. И ако румунско званично новинарство ретко кад говори о овима приликама, то је ипак румунска влада врло тачно извештена што се догађа у руским војеним круговима. Па и ако се Румуни чувају да не увреде моћнога руског суседа са изазивајућим сумњичењем, то се ипак старају, да их којекакве евентуалности неприправне не затеку. Они се журе да своју војску чим пре наоружају новим пушкама, па је посве извесно да ће ловачки баталијони већ до месеца јануара бити снабдевени с новим пушкама репетиркама и с барутом који даје врло мало дима и с тога ће се већ на скоро да реши питање, која пушка да се усвоји место садање Хенри-Мартинијеве

Судећи по овом извештају „N. Fr. Pr.“ Румунска је већ посве запловила струјом тројнога савеза, па нема пречега посла ван да оштро мотри, што ради Русија у Бесарабији. Веровали би, да би тако могло бити, кад би био Ердељ саставни део руске царевине — али овако, док је Ердељ у власти Аустро-Угарске монархије, не верујемо, да ће румунска војска да маршира с легијама тројнога савеза; — као што нам је и врло невероватно, да ће Италија бити искрен пријатељ Аустро-Угарске, док ова има у својим рукама Трст и јужни Тирол те такозвану горичко-градишку гроФовију или кнежевину!

— Ствари у Китају (Кини) још увек су у врло опасном стадијуму. На сва уста се расправља о демонстрацији бродовља јевропејских власти и сједињених држава америчких. Побуђује особиту пажњу, што се тој акцији неће да придружи Русија која на стотине миља непосредно граничи с Китајем. Којешта се о томе нагађа, а међу осталим и то, да Русија држи, да ће се и без њезинога суделовања распасти то огромно царство у више малених државица, које ће онда лако потпасти под уплив и моћ Русије.

— Горди Немци никако се не могу да утеше, што су их црнци Вахехе у источној Африци онако људски прочибукали. Ови хоће чим пре да освете пораз експедиције Зелевскијеве, па како из Дар-ес-Салама јављају, појачавају своју војску тамо са 300 Суданеза и 500 Зулуа; а у самој Немачкој настоје, да склону чим више потчасника, да пођу у Африку, па да воде те арапско-црначке чете на њихову браћу Вахехе. Лако би могло бити, да добију и опет батина, што би им ми од срца желели — и ако така жеља није строго христијанска. За што не остане на миру оне јаднике? Зар мора Немац свагде да тлачи слободу и самоопределење народа па и у далекој Африци?

Српско и словенско новинарство.

„Таково“ доноси у бр. 67. надаље ово:

На путу беспоречних г. 1883. Ван сваке је сумње да највише занима свет последње држање мученика, последње речи, дела, погледи и покрети на смрт осуђенога и стрељанога!

Тако угледно место у реду мученика, у реду апостола — за идеју палих — заузимају радикал-

ни прваци из Источне Србије, који 1883. године мученички испустише своју племениту душу на Краљевици до Зајечара под сејменским куршумима и кундацима.

Њихово држање било је овако:

Прво коло:

Страшни поход на Краљевицу!

С десна импозантни, крупни, не сасвим седи старац од 66 г. поп-Милија Петровић, корача крупним, одмереним, сигурним кораком са у пристојној — његовом чину — висини — издигнутом главом.

С лева млади Живко Никодијевић, тишлерче, замишљен, али потпуно присебан, са одмереним и сигурним кораком.

По среди је Миленко Првуловић учитељ, висок и прав као јела, са уздигнутом главом, орловским носом, забоденом десном руком у закопчан капут на прсима — слободно и достојанствено напред корача.

Око њих је чета војника. Са сваке је стране по један вод. По среди корачају жртве! Сваки је стоструко везан. Сваки има свога девера, до зуба наоружана сејмена, који га држи за конопац, који је на сигурној замци обавијен око гуше његове жртве!

Око самих жртава и њихових девера су дванаест сејмена! У пристојној даљини од ових 12 сејмена корачају 4 вода пешака распоређених са 4 стране од осуђених.

По овом су шаблону спровођени и стрељани и сви који су прошли трагом ове прве три невине жртве — људске ненасите обести.

Ово је био пир српских великаша, који аговаху у нашој милој отаџбини на измепце све до 22. фебр. 1889. год.

Друго коло:

Петар Милошевић командир — држао се је саобразно чину и образу свом беспримерно неустрашиво и достојанствено.

Ристо Ђусић посланик са запаљеном воштаницом у руци, није могао довољно да се нагрди својих мучитеља. Понашање му је било дрско и скроз и скроз изазивајуће.

Љубо Дидић посланик — у опанцима и антерији (јер су га браћа најпре опљачкала, па онда повели на погибију) сву је своју заосталу снагу посветио на стишавање дојучерашњег јагњета, а данашњег лава — Ристе Ђусића. Молио је Љубо Ристу да не вређа свештенослужитеља, који их је пратио, ал је све било узалуд; јер се овај не хте тога до гроба оканути, а онде приказа руком Љуби његово и Петрово, па и своје место и рекав да им неће бити на досади, наставио је грдњу и по прочитању пресуде. Говорио је и у гроб силазећи. Говорио је и у гробу све док му сејменска танад не пресекоше реч у грлу!

Треће коло:

„Хајде попе да те отправим на онај свет“ — грмнуо је Влајко кључар око 2 часа по подне 8. нов ударајући кључ у катанац собе поп-Маринкове, на што је овај гласно и јасно одговорио: „готов сам!“

Таки је био до гроба. Уз пут је говорио. На гробу је правио доскочице, питајући између осталога свог школског друга и извршитеља над њим смртне пресуде Т. М. и ово: „А што си се капетану тако улопао?“

Сам је до гроба подизао своју мантију да се по оном големом блату не искаља. Капу и горњу хаљину су му променули — распопили га!

У гроб је сам скочио, јер се Т. М. либио да му командује!

Тражио је отсечено, да му очи не везују!

— Зебић је са њим сахрањен.

Четврто коло:

Живан Никодијевић посланик, Милан Гојковић председник, оба из Јабланице, Миленко Живадиновић кмет из Планинице, као старешине народне војске, потпуно су се одржали на висини свога поноса и своје части, свога образа од првог до последњег тренутка.

Пето коло:

Гавро Аничић стари посланик и уставотворац, Љубо Божиповић интелигентан младић и Станоје Динић посланик — возали су се на колима. То је све, што је могла богата фамилија прве двојице учинити за њих. — Гавро гломазан човек једва се спустио у гроб; придржавали су га Љубо и Станоје.

„Ми одосмо ни криви ни дужни, а даће Бог бар млађима да буде боље“ — изговорио је Гавро при покушају да се спусти у гроб.

Станоје је ћутао као заливен, био је крупан човек, а веома благе нарави, да ни мрава не би прегазио. После девет на њ испаљених пушака још је стајао посрћући и балансирајући са опруженим рукама говорио је: „Удри, удри! — удри боље!“

Љубо је између њих двојице вршио као неку посредничку улогу. Изгледало је, као да врши ону улогу, коју млади син у разговору врши између остарелих родитеља, налазећи се на услузи и једној и другој страни. Заборављајући на се он се обзирао на своје другове, да њима задоста учини.

Шесто коло:

Милета Гилкић и Коста Прилепчанац били су ванредно тронути.

Чита се депеша о помиловању. Пита чиновник. Ко није прочитан?

— Нас двојица господине!

Рекав то изишли су напред; јер су, били раније заузели место по средини ове чете од 15 људи!

Били су побратими. За то су се јавили да буду у једноме конопцу, те да и па оном свету буду заједно.

И заиста из 15 друга њих два изазваше и Краљевци упутише!

Поп-Лаза и Коле нису овде ни извођени. Они су били још одмах особено затворени и оковани.

Када је још једном депеша прочитана, видело се, да се између изведених њих 13 не помињу њих двоје!

Официр командова „напред!“

Високи Гилкић само се погладн десном руком по брку, погледа још једном на помиловане другове и окрете с побратимом вечној кући, проклетој Краљевици, пошто су заједно рекли заосталима: „збогом браћо и другови.“

Корак и сво понашање било им је потпуно мушко.

Због њиховог изванредно храброг држања сејмени су се толико били разјарили, да су им стали претити: е ће их помлатити кијачки као псе а не из пушака као људе.

* * *

Поп-Лазо је био толико препуњен мржњом према својим и народним непријатељима, да се није осећао способним причашће примити. Грдио их је и нападао, докле га куршуми нису искидали!

Коле је био тронут музиком, коју су њему за инат били приредили познати алексиначки чиновници; али се је при свем том мушки и храбро држао до краја изговорив и оне речи: „Е ће некад из овог мог гроба изићи цвеће слободе за нека далека поколења.“

Гроб му је био до пред врх пун воде!

Седмо коло:

Милосав Томски кривовирски председник био је тронут и убивен околношћу, што ни крив ни дужан оде пре времена на онај свет, а уз то преко обичаја сам самцит. — Сејмена је и војника до душе било, али не и другова и једномишљеника.

И при свем том добро се држао.

Ваздан се је пуцало на њега! Зашто ми не знамо!

Осмо коло:

Баћо весели, био је веома збуњен, јер се посигурно надао да ће тога дана бити пуштен на слободу, пошто у буни учествовао није, а кроз Вратарницу је прошао само својим кочијашким послом идући из Ниша — док сад од једном веле му: „Хајд Баћа на Краљевицу“. — „Зашто?“ — „Видећеш!“

Тако се онда радило, судило и извршивало!

Серафим се понашао према својим гонитељима као оно Ристо Ђусић и поп-Лазо.

Да је његово понашање љуто пекло његове убице најбоље се види из речи његовог једног..... који дан доцније рече у вароши К.....: „Признајем да није био крив, али сам га украо од..... и убио, само за то, што ми се не хте покорити.“

Девето коло:

Чича „Мацар“ — послужитељ и свагдашњи врховни судац у Лукову није се бојао силе. Њега често за то дираше поп-Милија, а Богу би угодно да једновремено а на грозан и мученички начин њему предаде дух свој. Тим се хтело сигурно да потврди поп-Милијина често понављана реченица: „Шта није било, и шта неће бити.“

Тако и јесте!

Стари Мацар је за своју дрскост везан био коњима за репове и одвучен, као — опрости Боже — стрвина у Зајечар, а поп Милија је платио главом по пресуди, која му је изречена била 1857. г.! — у познатој афери у корист династије Обреновића, јер исти поп-Милија и Милош Симић из Бољевца били су стубови Обреновићизма у Источној Србији!

Дакле одиста се збише речи поп-Милијине:

„Шта није било и шта неће бити.“

Препоручујемо нашој браћи Хрватима да ово помно прочитају и онда нека нам пребацују и надаље Сливницу. Нека нам кажу браћа Хрвати, кад су они имали оваке јунаке? Да ли би „стари“ Анте и његов Ђенералштаб били вољни да овако делају?

ДОПИСИ.

Нови Сад, на Крстов дан. (О избору учитеља за вишу женску школу.) Шта је наша црквено-школска скупштина скривила, да је школски савет тако јако омаловажава не знам. Но да је наша скупштина омаловажена, дакле и увређена, то је јасно.

Ево шта је у ствари. Школски је савет расписао стечај на два учитељска места, која су упражњена на овдашњој вишој женској школи. И за мало, па скупштина треба та два места да попуни путем избора.

Али јест! Сама реч избор каже, да се ту решава и бира између њих више, који имају на то права. Што је више молитеља, тим је потпунији и шири избор. Да би избор био оно, што му реч каже, нужно је да се даде прилика свима способнима, да се пријаве за то место, чим то не буде, онда је учињена двострука неправда. Спречено је многоме способноме да се натиче при избору, а спречено је опоме који бира да има широк избор. Да је ово сасвим тако, неће нико порицати. Зато је у целом свету обичај пре избора расписати стечај. Зашто се расписује стечај? Да га више њих запазе, и да се што више њих пријаве за утакмицу. И кад се стечај зато расписује, онда се свуда у свету пази на ова три услова: 1) да стечај изађе у више листова који се читају, 2) да стечај изађе чешће у сваком листу, 3) да рок пријављивања буде што дужи — како би они, којих се ствар тиче, дознали за стечај и имали времена да пошљу молбеницу са документима. Позивамо се на установе и обичај. Кад наше државне или општинске политичке власти расписују стечај за упражњена чиновничка места, рок стечаја траје 6 недеља. Па то је и код наших црквено-школских власти. Бирали се свештеник, учитељ па ако хоћете и појац, рок је стечају 6 недеља.

А шта је урадио наш школски савет? Расписао је стечај за два упражњена учитељска места с роком од 10 дана — од дана кад је тај стечај изашао, а уврстио је стечај само у „Српском Сиону“ и „Бранику“ дваред.

Овде је скоро свака даља реч излишна. Овакав стечај иде право правцато на то, да се што мање а не што више молитеља пријаве на упражњена места.

Чудимо се само: зашто није стечај расписан с роком од 24 сахата — јер и онда би се пријавили само они, који су из раније, приватно били обавештени о свему — а они, који беху удаљенији или који не имадоше документе при руци, ти би се могли чудити чега све има у свету, као што је то сад случај. Стечај о коме је реч — није друго него подсмеј на стечај и на цео избор. Тај стечај сужава, управо поништује изборно право новосадској црквено-школској скупштини. А што закон даје, то несме један стечај изиграти.

Па шта сад? Ево шта. Срећом не мора нико све онако врело појести као што се с ватре скине, јер би се многи опекао, па нећемо ваљда ни ми. Преварио се љуто школски савет ако је мислио, да чланови новосадске црквено-школске скупштине немају ни толико свести, да одбију ону срамоту која им је намењена. Није хвала богу свест наше скупштине утрнула, па да она није кадра бранити своје право.

Ми нетражимо много. Позивамо се на досадање изборе учитеља. За сваки је био расписан стечај од 6 недеља; бирали смо екзекуторе, писаре, па је и за то био расписан исто тако дуги стечај. Знамо за наше мале општине које су бирале појце ил калдрмисање порте, па и оне расписаше чак и зато стечај од 6 недеља. Хоћемо дакле бар онолико исто призрења према компетентима за учитеље на нашој женској школи, колико призрења имају чак и наше мале општине према калдрмџијама који калдрмишу порту. Заиста то није много. А хоћемо даље дужног обзира према изборном праву наше скупштине, јер није лепо да то право сужи и изигра један стечај.

Јасно је шта треба и шта мора учинити скупштина. Она треба да реши а на то има пуно право, да се неће упуштати у избор докле год се не распише правилан стечај с роком од 6 недеља. Уједно може и образложити свој поступак, да школ. савет добро разуме, да општина неда да се њено право изиграва. Та дабогме, свашта треба да има границе. Напусти ли скупштина да се чини с њоме свашта, ко јој јамчи, да јој се другом приликом неће расписати стечај с роком од 3 дана, а да јој се трећи пут неће на други начин изиграти опет какво право.

Али већ знам шта ће неки рећи. Ово је изнимни случај; журно је, а школа не треба да остане без учитеља Но било је више таких случајева, па се нигди у свету није расписао стечај с роком од 10 дана. Така се места попуне привремено — као што је то и у Новом Саду учињено а избор тече својим редом, непренагљено. Дакле и тај разлог отпада.

Иначе да вам пришапнем нешто на уво. Оно једно учитељско место на које је сад расписан стечај с роком од 10 дана, дакле с таком журбом каква је непозната у историји стечајева, то је место било упражњено 10 година — па ником ништа, ма да су скупштинари често говорили о томе. Десет година и десет дана! Зар нема у томе — комике? Но — скупштина ће показати да није расположена за шалу. Јер ако Нови Сад оћути и отрпи ово што му је намењено, онда је он први у Српству допустио да се створи пример и прецеденс, и то онаки прецеденс који крњи велико право наших општина. И ако Нови Сад отрпи, наћи ће се и по другим општинама школски одбори или власти, које ће и својим скупштинама понудити да угризу у стечај од 10 дана. Па како ће се те мале општине онда одбранити? То би био почетак наименовања учитеља — наименовања у блажијој ал препреденијој форми.

А за све то пала би љага највише на новосадску црквену школску скупштину, која је прва попустила.

Стидимо се да богме што је с нами могао да се учини такав покушај — ал већ ће доћи скупштина и она ће без сумње подвикнути: „Није наше тело за опело!“

Један скупштинар.

Бач-Кула. 15. септембра. (Отровнице.) Не давно, у цењеној „Застави“ чула се озбиљна реч, о познатим несрећницима, о несрећницима које тераше најгнуснији и не човечни запат, о оним женама, које мужеве своје, пре реда послаше на онај свет, дакле о оним покваренним дужама женскиња, које мужеве своје троваше.

Заиста грозно, не чувено и срамно!

Пре 3—4 недеље дана пала је сумња на једну женскињу из Старог Врбаса, а по имену Бауер Жежану, да је мужа свога отровала, и крал. судбени сто у Н. Саду дознавши за то, најбрже је потражио овдашњи котарски уред, и упутио овај, да на лице места има изаћи и ексхуацију спровести, које се пре 3 недеље дана и збило.

Лешина, која је прошле године 26-ог јулија сарањена у евангелично ст. врбашко гробље извађена је 22-ог августа, ове године.

Комисија која је овај посао свршила састојала се из ових лица: као истражни судија фунгирао је др. Васа Игалић, овдашњи др. Молнар Јожика (почасни жупанијски сремски лекар) и нововрбашки др. Вагнер Фриђеш.

Кад се лешина несрећнога Кермаци Манојла — ископала, г. г. лечници су неке земне остатке смастили у стаклад, запечатили и одма се отпослало у Будимпешту у лучбени (хемијски) завод. Баш јуче с најмеродавнијег места стиже вест у којој се констатује, да је несрећни Кермацијa у највећој мери с арсеником отрован био.

Кермацијa је пре 20 година настанио се у Ст. Врбасу и био је слуга а по највише раденик код жељезнице. Ко га познаваше, свак то вели, да је био миран и честит човек. Са женом је у првима годинама лепо живио и изродили су више деце, но но пре две три године, несрећа жена га остави и упустила се у љубав с неким Пером Ћиришем; по Кермаци ради деце опет је прими к себи, ал несрећа је наумила да тога поштеног и вредног раденика уклони с пута, ступи у котерију неке по имену Пивничка из Сентомаша, и набаве сичан, дође кући и у кави а нешто у ракији даде мужу своме, после чега се мучио 2 и ½ дана, и најпосле као невина жртва обести своје жене пао.

Док се исти мучио лечила су га два лечника из Ст. Врбаса, и заиста да је чудновато, ди ни један доктор ни је приметио, да је дотични отрован. Сад и самом судбеном столу, ово се сумњиво чини, наредио је да се исти лечници имају испитати преко овдашње котарске власти у том жалосном и давно збивеном догађају. (Ми смо баш љубопитљиви, како ће се изговарати та г. г. доктори за то; кад дознам о том јавићу се.)

Та отровница Жужана Бауер удата Кеменци, свакако морала је, кроз и кроз неваљала бити, — као што се поговара, и баш сам имао чути од особе којој се мора веровати, да је та нестећа у последње време и са оцем својим врло хрђаво се пазила, отац јој сигурно на путу, био и отац јој је пре две године и ½ такође напрасном смрћу умрьо; наравски за све још ни сам судбени сто не зна. Сумња је велика и свако то пре верује нег не, да јој је и отац морао од зликовачке јој руке умрети. Зато би свакако требало до знања ставити кр. судбеном столу и за овај случај, и за цело да би крал. судбени сто и у овом случају наредио exhuminatin.

*

Цењена „Застава“ је пре некако уводни чланак донела о отровницама, у ком се отворено са сажаљењем нагласаваше, да је врло гадна љага по Српство, и да се у том види како морал у Српству, опада а деморализација се шири и т. д. На сваки начин да оваке прљави и не човечни послови покваренности друго и не показују, до л оно што је писац оног чланка навео, ал ја ипак не слажем се с оним, па молим славно уредништво „Заставе“, да овој мојој примедби места дати изволе, а то је: У котерији неваљалих женскиња отровница, налазе се и друге народности неваљалица, а то посведочава и овај први случај у Ст. Врбасу са М. Кермацијом. Па писац са свим ту љагу ма и случајно види на српском само народу, дакле само у толико се не могох сложити, да је исти писац рекао: „и — у српском народу се опажа“ и т. д. то би имало смисла, ал без оног „и“ никако, онако се потпуно разуме да се та тровања само код Србаља дешавају а код других народности као да је непознато и да се никад десило није такових уморстава. —

Родољуб Ђ.

У **Батањи,** 14. септембра. (На коначној расправи противу оптужених побуњеника, који су учествовали у раденичкој побуни од 9. (21.) јуна о. г.)

Судбени стол заступа:

Др. Цукор Игњац — председник, Магај Лајош судац (приседник судбеног стола), — Оници Миклош судац (приседн. судбеног стола). Ковач Ђорђе крал. тужилац и Јункер Бела бележник.

Др. Цукор Игњ. отвори краћим говором расправу наводећи, узрок због кога је судбени стол на лице места морао изаћи, да би тиме у неколико заштедио сиротињу од великог трошка.

Брзим прегледом додирне целу драму, која се 9 (21.) јуна о. г. у Батањи догодила са не размишљеног посла неких усијаних глава, због кога неразмишљеног посла и више људских живота као жртва падоше. Затим позове бележника, да записник вођен приликом истраге у целости — како је цео догађај текао — прочита.

Председник позове надсолгабирова Херваји Калмана, да о целом догађају исприча, колико је њему познато, прича: „9. (21.) 1884. у недељу у јутру око 9 сах. дође једна гомила људи под

предвођењем Нађ Андраша, Фаршанга и др. молећи ме, да пустим Пакурар Митра из затвора, кога је Лунг Арон, варошки (бистош) комесар, на правди бога затворио. Ја дођем и пренеразим се кад видим силну светину, која се налазила пред варошком кућом, уђем у варош. кућу, распитам се о целој ствари — и пустим Пакурар Митра с упутством, да ако има шта да тражи било од мене ил од кога другог, то нека остави до сутра, пак ћемо сутра расправити.

Но Митар, у место да је отишао кући и да се с лица места удалио, остане и на даље бунећи људе. После тога уђем у собу.

Кад ал свет, у место да се разилазио, све то већма се купио. И на једанпут дођу и јаве ми, да свет насрће у варошку кућу. — Ја слутећи на какву несретну сцену, која се лако може догодити а по примеру, који пре неколико недеља беше у Чаби и Бекешу, брзо пошљем по жандаре, који на брзо и дођу и то са противне стране од куда светина стајаше. Међутим дођу њих неколико код бележника Ловрића и више строго и заповедајући тражише од њега, да им он напише молбу на министра пољопривреде, да се сиротињи (надничарима) повиси надница у летње дане на 2 фор., да не раде орбарију — т. ј. да после жетве не раде по недељу дана бадава и о свом лебу; да на земљу под кукуруз из трећег не раде у име орбарије по 4 дана за бадава; — да не дају по 2 пара одрасли пилића, 10 јаја, и једну метлу ил 10 новч... Бележник држећи сасвим за умесно, седне, прими се посла, и поче писати; но ал ваљда не беше пи довршио — кад почеше цигљама да лупају прозоре у његовој соби — овај се повуче у другу собу на којој такође почеше да лупају прозоре и у тај мах, кад сам једног од заклетника послао да види шта је, зачу се прасак од жандарских пушака. И сам се на то поплаших и полетих напоље, кад ал мени дођу и јаве да већ и мртвих има. Народ који је поврвео унутра тек сад поче бегати без обзира не поље из варошке куће. За тим председник позове солгабирова Сабо Лајоша, да о целој ствари исприча колико је њему познато, а он исприча.

После тога позове Арона Лунгуловог, варошког комесара, да и он исприча о целој ствари у колико му је познато и све што знаде.

Овај прича и каже, да је од надсолгабирова добио наредбу, да припази мало на људе недељом кад се скупљају и да не допусти да се код арендаша у гомилама купе, и ако том приликом опази, да се што потајно разговарају, одмах да их растера.

Кад је Митрула опазио, да међу људима нешто говори, он га у смислу горње наредбе позове и притвори га. Због чега се узбуне многи и оду код надсолгабирова и изишту да Митрула пусте напоље. Кад је дошао надсолгабиров, сви су из гласа викали и тражили, да им изда наредбу што је од министарства приспела у погледу одпуштања орбарије и повишице надница; и народ је више пута био опоменут да се удали, али није хтео да послуша — док на послетку није дошло до жалосне сцене до грозног призора, док жандари не почеше пуцати, којом приликом убише њих четворо на месту и троје лакше ранише.

После овога су били позвани жандари, да и они искажу све што знаду о том жалосном догађају. Причали су њих 8-ро.

Ови су сви од реда причали и теретили већином све оптуженике; и то оне, који су пре подне учествовали у узбуни и који су довели и управо заоштрили целу ствар те след тога нагонили жандаре да пуцају а то су: Пакурар Митру, Фаршанг Јошка, Крста Радоја, Секерка Михаљ, Јоханак Ђорђе, Утрада Сопек Жужана, Захарњак Јанош.

Затим су редом оптуженици позвани били, да од своје стране испричају све што о узбуни знају, и колико су у истој учесвовали и то по реду. — Пакурар Митру, Нађ Ђ. Андраш, Креста Радоја, Фаршанг Јожеф, Секерка Михаљ, Кароль Маргита, сви од реда таје, да су оно чинили чиме их терете — изузимајући Фаршанг Јошку, који готово све признаје — као да је насрто на варошку кућу с друштвом, и претећи надсолгабирову тражио, да се сиротињи изда наредба која је дошла, у погледу опраштања работе као и то, да жетва има бити из 10-ога а не из 13-ог и 14-ог, и Тимотић Жива, који такође признаје све, у колико је само у вече с пијаном главом викао противу надсолгабирова кад су већ и војници из Сегедина приспели — после тога су га ухватили и затворили, пре подне и целога дана није био присутан.

Осим ових у првом реду оптуженика било их је још 41, који већином све таје — но то ни једном не помаже, јер их садруг њихов у недељу њиховом, Фаркаш Јанош, све издаје и уваљује.

Други и трећи дан су сведоци испитивани.

Пошто су сви сведоци преслушани, судбени сто их закуне све, изузимајући једну девојку, што јој не беше само 15 год.

Пошто су сведоци саслушани, изјави председник да је за време коначне расправе добио једно писмо од њих неколицине, у коме га моле, да и њих позове и да их испитати има, јер у противном случају ће они до самог министра правде ићи и шта више и до самог Њег. Величанства краља. Судбени сто се повуче и после кратког времена дође, изрече пресуду своју, да се речено писмо не може у призрење узети овом приликом, него се решава да се прикључи осталим списима.

Краљ. тужилац такође се противи, да се исто писмо у призрење узме; него моли сл. судбени сто да се сведоџбе свију оптуженика о моралном поведењу имају прочитати. Буду прочитане.

Пакурар Митар до сада је већ више пута био тужен и осуђиван, шта више једном приликом за убиство — и у опште свију оптуженика сведоџбе гласе, да су мање више не баш примерног владања — а сви без разлике у сиротињи и безкућници.

За сутра је позван краљ. тужилац да зготови своју оптужбу. (Наставиће се.)

Вести из места и са стране.

Српски краљ Александар у Крагујевцу. Овогодишње привредно-витешке народне свечаности шумадиске области, које ће на дан 22. септембра приредити на „Михаиловцу“ код Крагујевца, шумадијско Коло Јахача, — одликоваће својим присуством и Њ. Вел. краљ Александар, највиши заштитник свих Кола Јахача „Кнез Михаило“. С обзиром на краљево школовање, распоред путовања удешен је тако, да ће се Његово Величанство кренути из Београда 22. у јутру и истога дана вратити из Крагујевца натраг у Београд.

Спуштене цене. И на бродовима а тако и на жељезничким возовима биће знатно спуштене цене приликом овогодишњих свечаности које на дан 22 септембра приређује у Крагујевцу шумадијско коло јахача „Кнез Михаило.“ Који путник жели да се тим спуштеним ценама користи, треба одмах да изиште путна уверења како за бродове тако и за железницу. При тражењу уверења треба казати имена лица за која се уверења траже. Уверења се могу добити у Београду код администратора „Витеза“ господина Јована Кондића чиновника дворске канцеларије Његовог Величанства краља и код управе шумадијскога кола јахача „Кнез Михајло“ у Крагујевцу.

Станови у Крагујевцу приликом овогодишњих шумадијских привредно витешких народних свечаности. Путници који за 22. септембар буду путовалу у Крагујевац, а немају тамо осигуран стан, могу се ради тога обратити секретару управе господину Мијодрагу Васићу, официру, који ће одмах сваком одговорити где му је стан заузет.

„Браник“ признаје и „Пестер Лојд“ у бр. 221 (вечерње издање) за „официјозни“ дворски орган патријарха Бранковића. Ово је други владин официјозни лист, који то признаје. Ми то просто бележимо.

„Српска Застава“ тако се зове најновији орган народне либералне странке у Србији, који нам је данас стигао. Наши штовани читаоци знају, да је у тој странци ту недавно настао расцеп па су бивши министар Авакумовић и др. изјавили, да „Српска Независност“ не заступа више „народно либералну странку.“ Сад је орган Авакумовића и др. „Српска Застава.“ Она у свом програму каже: да неће водити борбу ни ради личних интереса, ни партиских страсти, него ће водити борбу „за права народска и за спас отаџбине“. Идемо да видимо.

Прослава Сечењијева. Пишу нам из Будимпеште: „9. септембра навршило се равно сто година, како се родио Стеван Сечењи, један од најчувенијих људи у Мађарској. Стеван Сечењи се није бавио бог зна колико политиком, али тим је више радио на просветном и привредном пољу. Његова је заслуга, што се у Будимпешти подигао горостасни ланчани мост, који веже Пешту са Будимом. Он је подигао мађарску академију науке и уметности. Радио је на том највише, да се бродарство на Дунаву подигне и усаврши. Осим тога радио је на том, да се дигне пољопривреда и трговина у Угарској. Његови суплеменици радише и тада као и данас што раде у правцу шовинистичком. Сечењи се узвисио над њима, и гледао је, да Угарску ако не у политичком, а оно у просветном и привредном пољу подигне. Осим горе набројаних му заслуга, радио је на усавршењу мађарског позоришта и музеума На све то је жртвовао грдан новац. И у књижевности мађарској познат је Стеван Сечењи са неколико ваљаних дела, која имају знатне вредности. — Оваком човеку требали су Мађари да приреде сасвим другу свечаност но што је заиста приређена у славу стогодишњице му. Чудновато је, да се нико није ни сетио на стогодишњицу, па чак ни чивуцко-мађарске „шорналиште“, које обично знају шта сам роми даба вечерава. Тек на званичну наредбу министра просвете Чакија прослављена је у неким просветним заводима стогодишњица Сечењијева рођења. (Случајно задоцнило. Уред. „Заставе.“)

Кратке вести. У Ливну је пао 23. о. м. снег. — Антрополог Котерниски умрьо је у Кракови. — Чески музикант и композитор Дроржак је примио управу конзервиторија у Њујорку. — Ђорђе Каљовски, управитељ жељ. станице у Новском је проневерио 600 фор. а вели само због тога, да му жена не добије мировину! — У Одесу и у Варшаву доћиће велике руске посаде. — Загребачку изложбу је посетило 150 Мађара. — Српска сомборска црквена општина је разрешена. На учит. школи у Сомбору уписано је свега 177. На вишој дев. школи у Сомбору имаде 107 ученица, од којих су 45 са стране. — У Брислу је изгорело варошко позориште. — У Линцу је био ових дана земљотрес.

Трговина.

Нови Сад, 17. (29.) септембра. Време је још увек лено и ведро истина да је мало захладнело, али је врло пријатно. За јесењи пољски рад требало би лепе кишице, али по изгледу нећемо је скоро добити. На нашој пијаци је све по старом, зрно се врло слабо довози, те се ни цене никако не мењају. Трговци слабо показују воље за куповањем, јер вести са горњих пијаца долазе, да је промет са раном врло незнатан, а тако исто и цене се никако не дижу. За сад можемо овакове цене зрну забележити: Пшеница 10—10 фор. 10 новч. Кукуруз стари 5 ф. 70 н. Кукурузу клиповима (нов) 2 фор 60 нов. Зоб 5 ф. 40 н. Наполица 8 ф. 80 н. Јечам 5 ф. 60 н. Све од 100 килограма.

На осталим пијацама влада такође застој и слаба продаја, те и цена овој роби сваким даном пада. Продавало се:

Теоци 6—12 ф. по ком.
Овци 6—10 по пару.
Свињи дебели 40—42 ф.
Свињи млади 38—40 фор.
Маст 52 фор.
Сланина 52 фор.
Све од 100 килограма.

*

Будимпешта 17. (29.) септем. Трговина са житом врло је слаба била. Паромлини нису скоро ништа куповали него се држали повучено, али кад је цена мало пала ипак су до 20.000 м. ц. са пијаце купили. Остало зрно врло се слабо довози, а баш ни цена му није као што треба. Цена је била данас ова:

Потиска пшеница од 10ф.50—80 новч. на три месеца. Исто тако Бачка и Банатска. Даље се закључило: Пшеница за пролеће 10 ф. 67—69 н. за јесен 10 ф. 35—37 н. Кукуруз за мај и јуни 1892. 5 ф. 60—62 н. Зоб за пролеће 6 ф. 16—18 н. Зоб за јесен 5 ф. 94—96 н.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 17. септембра.

Дукати — — — — — — — —	5·57
Наполеондори — — — — — —	9·30
Немачка марка — — — — — —	57.60
Лондон — — — — — — — —	117.40

Најновије вести.

Праг. „Политика“ доноси, да је цар с особитим нагласком казао градоначелнику, како су га врло болеле демонстрације на станици, па жели, да тога више не буде. (Овде цар мисли демонстрације приликом дочека француских и словенских гостију.) 15. о. м. преставио је цару врховни земаљски маршал кнез Лобковић 220 председника среских заступства. На поздрав кнезов одговорио је цар како жели, да се постигне мир између Немаца и Чеха.

Лавов. Из Варшаве долазе вести да су из Русије и опет изагнани многи странци, а међу овима тринајст аустро-угарских поданика.

Брисел. Белгијска војска појачаће се тиме, што ће се устројити једна коњаничка и две пешадијске регименте.

Париз. Приликом открића споменика генералу Федхербу у Бапому говорио је министар спољашњих дела Рибо па је том приликом дао топлог израза задовољству Француске ради пријатељског дочека њезине флоте у Кронштату а уз то је споменуо како је флота била срдачно примљена и у Данској, Шведској и Енглеској. Завршио је да је то очевидан успех дојакошње народне политике, па је потребно да се Француска те политике и надаље држи.

Бордо. У састанку изасланика за избор сенатора у арондисмау (округу) Lemarre постављен је једногласно за кандидата француски посланик у Бечу Decrais.

Прво ц. к. прив. дунавско паробродско друштво.

РЕД ПЛОВИДБЕ
путничких лађа од 19. априла 1891.

Из Новог Сада у Сланкамен, Тител: сваки дан у 7½ сати у вече.

Из Новог Сада у Земун, Београд, Оршаву: сваки дан у 7½ сати у вече.

Из Новог Сада у Рушчук, Браилу, Галац: средом, петком и недељом у 7½ сати у вече.

Из Новог Сада у Будимпешту: сваки дан у 6 сати ујутру.

Нови Сад, 18. априла 1891.

ОГЛАСИ.

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
В. ЂОРЂЕВИЋА
У ШИДУ
2—2 470

потребује једног млађег и једног старијег спомоћника за мануфактурну струку, који одмах ступити могу

Потребује уједно за своју шпецерајску радњу једног старијег спомоћника, ступити може одмах. Солер је овога 200 фор. стан и кост.

462 СТЕЧАЈ.

На основу закључка сл. политичне општине Аћанске — као патрона свију месних школа — од 17. (22.) августа о. г. бр. 138.; овим се расписује стечај са кратким роком на новоустановљено учитељичко место српске вероисповедне школе Аћанске.

Са истим местом скопчана је годишња плата од 500 ф. и петогодишња повишица од 50 фор. до 700 фор.; 100 фор. станарине односно стан у натури; 30 фор. у име огрева и 5 фор. у име оправке полупаних прозора на шк. дворани — све из благајне месне полит. општине у месечним једнаким оброцима у напред.

У дужност изабраној учитељици спадаће: у разредима, које јој одбор шк. определи, предавати све — законом прописане — предмете и поучавати сву женску децу ручном раду.

Молитељке, које ово место добити желе, нека своје добро провиђене, а оспособлењем из мађарског језика подкрепљене молбенице одбору овоме најдаље до 1. (13.) октобра о. г. подаструу.

Из седнице школског одбора, држане у Ади 8. (20.) септембра 1891. год.

Лазар Шевић, капелан, перовођа. 2—3 **Милош Бешлин,** председник.

Бр. 11254. гр.

Оглас дражбе.

Кр. котарски суд у Земуну даје на знање, да је усљед молбе „Земунске пучке штедионе“, предане дне 24. јула 1891. бр. 10 342. гр. дозволио овршну дражбу заплењених и на 20.707 фор. 45 новч. процењених покретнина састојећих се из равне нирнбершке и галантеријске робе Светозара Белића ради дужних 860 фор., да је за дражбу, која ће се обавити у месту Земуну овршениковој кући, установио један само рок на дан 1. октобра т. г. у 9 сати пре подне као и следећих дана и да ће се на тој дражби продавати покретнине најбољему пудитељу уз готов новац.

Кр. котарски суд
464 у Земуну 17. августа 1891. 2—3
Кр. судб. већник на допусту
Јовић.

Број 6467/1891. 469

Натечај.

Усљед решења вис. кр. зем. владе одјела за богоштовје и наставу од 17. августа 1891. г. број 8586. отвара се дана 15. октобра односно 1. новембра 1891. у Вуковару I. разред јавне ниже реалке, — уздржаване трошком обћине.

На том учевном заводу имаду се попунити следећа учитељска места:

1. Једног професора, уједно равнатеља, струке математично-природословне са годишњом платом од 900 фор, 250 фор. станарине (за прву годину стан у нарави) 200 фор. равнатељског доплатка, и евентуалним квинквеналом.

2. Једног испитаног наместног учитеља са платом од годишњих 700 фор. и 150 фор. станарине, — са правом промакнућа у виша берива правог учитеља.

Сваком ће се у име преселења, ако је ожењен, као одштета у износу од 200 фор. а ако је неожењен, износ од 100 фор. додати.

Молитељи желећи које од тих места постићи, имају своје молбенице са прописаним исправама гледе стеченог законитог — оспособљења за учитељство на средњим учитељским, — о свом досадањем службеном — моралном понашању, старости, подпуно обложене, путем предпостављене области до 12. октобра т. г. подписаном заступству поднети.

Намештање изабраног по заступству компетента зависи од потврде вис. кр зем владе.

Изабрани, одобрењем вис. кр. зем. владе намештени учитељ, ужива сва права установљена законом од 14. новембра 1874. бр. 54. нарочито §. 10. закона од 6. септембра 1875. број 68.

Из седнице заступства трговишта. Вуковар, 22. септембра 1891. држане. 2—3

Већ је изишао из штампе и може се добити

СРПСКИ ВЕЛИКО-КИКИНДСКИ
КАЛЕНДАР
за преступну годину 1892.

са овим садржајем:

Лествице за жигове. — Стари и нови календар. — Пресветли наш владатељ. — Владатељи осталих европских сила. — Српски црквени великодостојници. — Године знатнијих догађаја. — У књизи за народ: Лепа Јана, песма од Љубомира Лотића. — Синуло је... Цртица са села од Јована Протића. — Подижимо вртове! од —т—. — Мајстор Јова, песма од Љубомира Лотића. — Пољски железни путеви од —т—. — На развалинама, приповетка из народног живота од Љуб. Лотића. — Белешке за дом и привреду. — На мразу накаљао, из живота мога бате Аврама од —т—. — Искре и одсеви из разних страних песника од Љ. — Шала и забава. — Вашари. — Огласи.

Поред свега тога, што овај календар износи 5½ штампаних табака, цена му је само **25 новчића.**

Купцима за готово и комисијонарима дајемо 25 процената рабата.

Тражимо комисијонаре из свију српских крајева и молимо не само нове него и све старе комисијонаре наше, да нас што пре известе, колико примерака желе да задржимо за њихов рачун.

Вел. Кикинда, 1. (13.) септембра 1891.

2—3 471 **Књижара Јована Радака.**

КУПУЈЕМ ЧИСТ ШЛАЈДЕРОВАН
МЕД
и молим за понуде са ценом.
А. ГЕРГЕЧ,
9—10 **Вршац.**

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.